

Smysl bolesti a utrpení

CIKRLE V.

Biskup brněnský

Bolest, nemoci a utrpení, zkoušky i zápasy provázejí život každého z nás. Bylo by známkou zvláštního sebevědomí, kdybychom očekávali, že v nejrůznějších bojích, v nichž býváme třibeni, nikdy nepodlehne. Moudré naopak je s utrpením v životě počítat a připravovat se na jeho přijetí.

Bolest je zlo

Při hledání smyslu utrpení vždy nacházíme jen částečnou odpověď. Bolest je totiž spojená se zlem, a zlo je tajemství. Při náležitém úsilí se nám občas podaří poodhrnout oponu, ale plného poznání smyslu všech životních proher a nesnází se nám během života zde na zemi nedostane.

Žijeme ve světě, který je naplněn atmosférou touhy po pohodlí a po požitku. Ani slastné nicnedělání ovšem plné uspokojení nepřináší. A tak se i v přirozeném světě setkáváme s lidmi, kteří svým jednáním vybočují z řady. Vzpomeňme například na sportovce, kteří se pro dosažení úspěchu vzdávají pohodlí a dobrovolně přijímají mnohé těžkosti lemující jejich cestu k vytouženému cíli. Z televizních záběrů na tváře vítězů vytrvalostních závodů známe až obdivuhodné spojení projevu úplného vyčerpání s výrazem nesmírné radosti. Utrpení a radost nemusejí být od sebe vždy příliš vzdálené.

Negativní aspekty bolesti a utrpení však nelze přehlížet. Člověk postižený nemocí zvláště těžce prožívá svou závislost na druhých, trpí pocitem nejistoty a je otřesen ve své důvěře v sebe – i ve své důvěře v Boha.

Pozitivní aspekty lidského utrpení

Každé utrpení v sobě ovšem skrývá také prvky pozitivní. Snad nejdůležitější je *poznání vlastních limitů*. Vždyť četná zla ve světě pocházejí právě z přesvědčení o neomezenosti vlastních možností. Z pocitu nadměrného sebevědomí se rodí diktátor i sobec připravený zraňovat své nejbližší.

Člověk vážně nemocný je nakloněn promýšlet a znovu uspořádat svůj život, *hledat smysl života*. Jistě není náhodou, že tvůrce logopedie Viktor Frankl formuloval systém logoterapie vycházející z „vůle ke smyslu“ právě po svém návratu z koncentračního tábora¹.

Někdy teprve prožitek osobní tragédie přivede postiženého k náležitému *ocenění zbylých sil* a schopností.

---

¹ FRANKL V. E. *Vůle ke smyslu*. Cesta, Brno 1997

V literatuře bychom k tomu našli dost příkladů. Jeden z nich chci připomenout: W. Mitchell utrpěl těžké popáleniny při autohavárii, přišel o prsty na ruku. Později ještě přežil četná zranění, ke kterým došlo při letecké havárii, byl upoután na vozík pro nemocné. Přesto napsal: „Než jsem ochrnul, mohl jsem dělat deset tisíc věcí, teď mohu dělat jen devět tisíc a buď se budu zabývat tím tisícem věcí, které jsem ztratil, anebo se mohu soustředit na zbývajících devět tisíc. Lidem říkám, že jsem zažil dvě veliké rány, a to, že jsem je nebral jako výmluvu, abych mohl všechno vzdát, možná může být užitečné pro vás, abyste nějakou zkušenost, která vás sráží k zemi, viděli v nové perspektivě.“² Mnohdy tedy nezáleží ani tak na tom, co nás potká, ale spíše na tom, co s tím uděláme.

Utrpení nás činí také *citlivějšími k těžkostem druhých*. Prožití nemoci a bolesti podporuje celkový růst osobnosti. Prožitek setkání s nemocí je nepochybně jedním z důvodů, proč starší lidé bývají vnímavější k potřebám druhých.

Zmínil jsem se již, že prudká bolest a značné utrpení může narušit důvěru v sebe i v Boha. Častěji však utrpení *vede k otázkám po Bohu*. V přirozeném řádu se totiž budeme po smyslu těžkého utrpení ptát marně. Skutečný smysl lidské bolesti, nemoci a utrpení je možno nalézt pouze v řádu spásy.

Nejstarší kříž nalezený na našem území nese řecký nápis: *Christos, fós, zoe, nike*. V překladu *Kristus, světlo, život, vítězství*. V řádu spásy, tedy tam, kde vládne Bůh, neexistuje nic bezúčelného. Smysl má i utrpení, i když jeho význam z lidského hlediska objasnit zpravidla nedokážeme.

Teologické dimenze lidské bolesti

Chceme-li poznat význam lidské bolesti, musíme se nejprve přiblížit pochopení smyslu Ježíšovy oběti. On přijal kříž, *aby naplnil vůli Otce* a dokonal jeho dílo³. Tajemství smyslu utrpení v řádu křesťanské víry poznáme natolik, nakolik poznáme Ježíše Krista, nakolik pochopíme motivy jeho jednání.

Ten, kdo přijme pozvání *následovat Krista v lásce k Otci v Duchu Svatém*, se vydává na cestu lepšího chápání smyslu utrpení. Kdo miluje, dokáže unést všechno. A tak, třebaže nerozumíme, proč máme trpět, dobře víme, že nás utrpení víc spojuje s Bohem.

Odpovědi pro snášení utrpení můžeme nalézt i v teologii svatého Pavla. V listě Římanům, kde píše o životě v Duchu Ježíše Krista, který dává život⁴, se ptá: „Kdo by nás mohl odloučit od lásky projevené v Ježíši Kristu? Snad soužení...?“ Nakonec říká: „*Vůbec nic nás nedokáže odloučit od Boží lásky projevené v Ježíši Kristu*“. Jinde, ve chvíli utrpení říká zvláštní slova: „*Teď sice trpím, ale raduji se z toho, protože tím na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět*

---

² Canfield J., Hansen M.V. *Slepičí polévka pro duši* str. 233, Columbus 1996

³ Srv. Jan 4,34, Jan 5,30, Jan 6,38

⁴ Srv. Řím 8,1

*do plné míry Kristových útrap*⁵. Tato slova rozhodně nejsou projevem masochistické záliby v utrpení, ale důkazem jeho ztotožnění se s Kristem ve službě druhým. Já teď trpím, ale raduji se z toho, protože tím *sloužím církevní obci*.

Utrpení zůstává zlem. Jeho snášením se však přibližují lásce, kterou žil Ježíš Kristus. Utrpení a kříž nemáme vyhledávat podle svých zálib, ale máme je nést v tom, *co přináší den*. Nejde samozřejmě o nějaké pasivní podrobování se těžkostem. Jde o něco jiného: tam, kde mohu změnit věci k dobrému, přijmout kříž tohoto úsilí, a tam, kde věci změnit nemohu, přijmout kříž trpělivého snášení reality.

Uklidnění přichází teprve z pochopení smyslu utrpení. Není mým úkolem dokonale poznat smysl všech křížů a utrpení. Avšak i pochopení částečné, totiž rozpoznání bolesti jako cesty ke zpodobnění se s trpícím Kristem, dává sílu k zakoušení radosti, radosti ze spojení s Kristem. Člověk, který prožil bolest, je lépe disponovaný k zakoušení radosti. Pochopení skutečnosti, proč Ježíš umřel na kříži, a radost z jeho vítězství nad utrpením a zlem, jsou tím, co tříbí naše smysly, abychom uslyšeli, až zaklepe na dveře s pozváním k důvěrnému společenství⁶. Jen s pohledem upřeným na Krista je možno *utrpení nejen přijmout, ale také obejmout*, protože nás spojuje s ním.

Jak se připravovat ke snášení bolesti

I když dobře poznáme všechna teoretická poučení o smyslu bolesti a významu utrpení, nezajistíme si tak snadnost a pohotovost přijetí našeho vlastního kříže. Kristova výzva „*Následuj mě*“⁷ neplatila jen pro apoštoly, ale je určena každému z nás. Jsme *pozváni ke spolupráci na díle Kristově*. Právě tehdy, když jsme nejtěsněji spojeni s Kristem svým utrpením a svým křížem, můžeme nejvíce *ovlivňovat běh světa*. Takové vědomí usnadňuje přijetí našeho vlastního kříže, protože víme, že On je s námi a kříž neneseme sami. A co víc, že nesení kříže má hluboký smysl.

Berme si příklad z jednání bližních, kteří se modlí za druhé a obětují za ně i svá utrpení. Následovat Krista – to v praxi znamená bez reptání *přijímat těžkosti spojené s naším každodenním životem* tam, kam jsme v manželství, širším společenství či v zaměstnání povoláni.

Boží muka u cest nám dříve pomáhala nespouštět ze zřetele Kristův příklad. Dnes by si snad každý z nás mohl zvolit nějaký třeba i nenápadný symbol, který mu pak bude pomáhat *žít v Boží přítomnosti* a usnadňovat dialog s Bohem.

Nebud' me překvapeni, napadne-li nás otázka „*Proč právě já mám snášet zrovna toto utrpení?*“ A nepovažujme se za rouhače nebo zatracené, bude-li náš

---

⁵ Srv. Kol 1,24

⁶ Zj. 3,20

⁷ Srv. Jan 1,43, Mt 8,22

dialog s Bohem obsahovat také výčitky vůči Bohu. Vždyť i starozákonní Job se s Bohem hádal.

Rozhodně nebude snadné vyrovnat se třeba s tím, že nevyléčitelná choroba učinila někoho zcela závislým na pomoci druhých. Právě v takové situaci však může být dohadování užitečnou součástí dialogu s Bohem. *Kde není dialog, tam nastupuje mlčení, uzavření se do sebe a zmar.* Cesta k pochopení smyslu těžkého utrpení může být ovšem velmi bolestná

V roce 1984 vydal Jan Pavel II. apoštolský list *Salvifici doloris* – o křesťanském smyslu lidského utrpení. Snad každý, kdo si list přečte, bude překvapen hloubkou jeho myšlenek. Kristus dokonal vykoupení až do konce, ale neuzavřel je. Dílo vykoupení zůstává otevřeno lásce, která je obsažena v lidském utrpení. Proto vykupitelské dílo Kristovo může a má být doplňováno utrpením, údů Kristova těla. Křesťansky pochopené utrpení je spásonosné⁸.

Od roku 1993 vydává Jan Pavel II. každoročně k 11.únoru svá Poselství k oslavě Světového dne nemocných, ve kterých většinou rozebírá a aktualizuje myšlenky obsažené v apoštolském listě *Salvifici doloris*. Podrobněji se přitom obrací nejen na nemocné, ale také na ty, kteří o nemocné pečují.

Pracovníci ve zdravotnictví jsou s utrpením nemocných konfrontováni téměř trvale a pomoc trpícím je jejich nejvlastnější povinnost i nezastupitelné poslání. Kromě odborné péče je ovšem nezbytné poskytovat nemocným také pomoc obecně lidskou. V bolesti a utrpení je potřeba *nemocného doprovázet*, být s ním. Vzít nemocného za ruku může být účinnější než mnohomluvné přesvědčování.

Osobní zkušenost

Byl jsem v brněnské nemocnici u sv. Anny na operaci nosní přepážky. Byl to snad nejnepříjemnější chirurgický zákrok, který jsem musel podstoupit. Večer po operaci za mnou přišla zdravotní sestra s tím, že mi dá něco proti bolesti, a také na spaní. Ani nevím proč, ale řekl jsem jí, že to není tak hrozné a že se bez prášků obejdu.

Prožil jsem pak těžkou noc. Pro tampony v nose se mi obtížně dýchalo, nemohl jsem spát, cítil jsem se jako rozlámaný. Styděl jsem se jít za sestrou a požádat o léky. Řekl jsem si, že to už musím nějak přečkat. Na stěně visely hodiny s velkou vteřinovkou. A tak jsem se rozhodl každých 20 vteřin bolesti za někoho obětovat. Po pěti minutách jsem vždy na chvíli vstal, šoural se po pokoji, pak jsem se vrátil do postele a šlo to nanovo. A tak až do rána.

Druhý den jsem byl vyčerpaný, ale šťastný jako ten, kdo byl blízko Kristu. Obětovaná bolest mě také přiblížila k mnoha lidem. K těm, kteří jsou mi blízcí, ale i k těm, se kterými jsem měl dříve různice. Příležitostí k obětování

---

⁸ Jan Pavel II, *Salvifici doloris*. *O křesťanském smyslu lidského utrpení*. Praha: Zvon, 1995, čl. 22-24.

bylo do rána tolik, že došlo ke vzpomínce nejen na jednotlivce, ale i na nejrůznější skupiny lidí.

Z oné probdělé noci jsem pak žil dlouhou dobu: když jsem potkával ty, za které jsem obětoval svou bolest, když jsem přicházel do styku se skupinami lidí, za něž jsem se modlil. Nevím, zda bych dnes měl odvalu znovu říci: Sestro, nic nechci. Ale přesvědčil jsem se, že i bolest má svůj význam. Nepochybují, že ona noc přinesla své plody. Rozhodně mi pomohla novým způsobem objevit Krista na kříži, a také pocítit radost z nalezeného smyslu utrpení.

Až později jsem znovu objevil slova sv. Pavla: „Já sice teď trpím, ale s radostí to snáším pro vás.“⁹

Závěr

Člověk postižený těžkým utrpením je zpravidla závislý na pomoci druhých, trpí ztrátou sebejistoty i sebedůvěry a má sklon Bohu vyčítat své trápení. Bolest však obsahuje také rysy pozitivní: pomáhá nám uznat omezení našich sil, činí nás citlivějšími k těžkostem druhých, otevírá cestu k nalezení smyslu života a vybízí k myšlenkám na Boha. Člověk, který prošel zkouškou těžké bolesti, je lépe připraven k zakoušení radosti.

---

⁹ Srv. Kol 1,24